

Nr 25.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning ha båda kamrarna den 23 april 1949 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 191, däri Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 1 april 1949 föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1) lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande; samt

2) lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 juni 1946 (nr 315) rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft de likalydande, till utskottet hänvisade motionerna nr 299 i första kammaren av herr *Eskilsson m. fl.* och nr 382 i andra kammaren av herrar *Birke* och *Nilsson* i Svalöv.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med utskottets redogörelse för Kungl. Maj:ts föreliggande förslag ävensom vid behandlingen av desamma i de delar, som yrkandena i varje särskilt fall avse. I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande.

Inledning.

Enligt lagen den 21 juni 1946 (nr 315) rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner skall en allmän översyn av kommunindelningen i landet äga rum. Vid indelningsändring i anledning av översynen må, när förhållandena därtill föranleda, kommuner sammanläggas utan hinder av 1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1949. 5 saml. 2 avd. Nr 25.*

vad eljest är stadgat om villkor för ändring i kommunal indelning. Syftet med kommunindelningsreformen är att åstadkomma ändamålsenliga förvaltnings- och självstyrelsenheter. 1946 års nyindelningsslag behandlar emellertid icke någon annan form av indelningsändring än sammanslagning av hela kommuner. Befinnes vid den översyn av kommunindelningen, som föreskrives i lagen, att kommun behöver delas, skall lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning tillämpas.

Om ordningen för reformens genomförande innehåller 1946 års nyindelningsslag endast vissa allmänna bestämmelser. I övrigt skall gälla vad som stadgats i 1919 års lag. Beslut om nyindelning meddelas av Kungl. Maj:t för varje län särskilt, sedan utredning skett och förslag avgivits av länsstyrelsen och kammarkollegium. Om ikraftträdandet förordnas i besluten. Av ett stadgande i 1919 års lag framgår, att nyindelning måste träda i kraft vid kalenderårsskifte. 1946 års lag innehåller icke några bestämmelser härutinnan i annan mån än vad som följer av att lagens giltighetstid utgår den 31 december 1951. I propositionen i ämnet (1946: 236) angavs, att reformen beräknades kunna träda i kraft med ingången av år 1950. Enligt vad chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, framhållit i ett interpellationssvar i riksdagens andra kammare den 25 maj 1948 har det emellertid av olika skäl visat sig, att genomförandet av den nya indelningen måste framflyttas. Statsrådet framhöll i interpellationssvaret, att en lämplig tidpunkt för reformens ikraftträdande vore den 1 januari 1952. Valen till de nya kommunernas fullmäktigeförsamlingar skulle nämligen då kunna förrättas på ordinarie valdagen i september 1950 samtidigt som tid vunnes för det praktiska arbetet för reformens genomförande. För att undvika dubbla val under nämnda år borde — framhölls i interpellationssvaret — de löpande fullmäktigemandaten, som upphörde med utgången av år 1950, förlängas ett år.

I fråga om tre län (Blekinge, Gotlands och Hallands) har Kungl. Maj:t redan förordnat om ny kommunindelning (SFS 1949: 54, 58 och 129). Ikraftträdandet har härvid fastställts till den 1 januari 1952.

Kommunindelningsreformens genomförande efter de angivna riktlinjerna nödvändiggör avvikelser från olika stadganden i gällande kommunallagstiftning. Frågan har behandlats i en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria med förslag angående vissa i samband med kommunindelningsreformens ikraftträdande erforderliga lagstiftningsåtgärder. De grundläggande reglerna ha upptagits i en särskild lag.

Över promemorian ha efter remiss yttranden avgivits av kammarkollegiet, samtliga länsstyrelser utom länsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län, kommunallagskommittén, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Länsstyrelsen i Östergötlands län har överlämnat yttranden av drätselkammaren i Norrkö-

ping och förvaltningsutskottet vid länets landsting. Remissinstanserna ha i allmänhet icke haft något att erinra mot de huvudsakliga principerna i den föreslagna lagstiftningen.

Det nu framlagda lagförslaget innefattar en överarbetning av det i promemorian intagna utkastet.

Förslagets huvudgrunder.

Bestämmelserna i 1919 års nyindelningsslag innebära, tillämpade på de kommuner, som beröras av kommunindelningsreformen, och med utgångspunkt från att denna träder i kraft den 1 januari 1952, i huvudsak följande.

I de nuvarande (äldre) kommunerna skola fullmäktigeval äga rum i vanlig ordning i september 1950. Först under år 1951 kan organiserandet av de nya kommunerna börja. Detta år skola å tid som fastställes av stämman hållas fullmäktigeval i de nybildade kommunerna. I kommuner, som avses i 14 § 1919 års indelningsslag (städer och köpingar, med vilka sammanlægges landskommun), skola däremot sådana val äga rum endast om Konungen förordnar därom. I annat fall skola de i den ursprungliga staden (köpingen) valda fullmäktige efter den 1 januari 1952 representera staden (köpingen) i dess omfattning efter sammanläggningen. Bortsett från sistnämnda fall komma mandaten för de år 1950 valda fullmäktige att upphöra med 1951 års utgång.

Propositionen innefattar förslag till lagstiftning för att undanröja de olägenheter, som sålunda skulle följa, om man med bibehållande av nuvarande bestämmelser läte kommunindelningsreformen träda i kraft den 1 januari 1952. Den föreslagna lagen bygger på sistnämnda förutsättning och har i övrigt utformats i anslutning till de riktlinjer, som uppdragits i det nämnda interpellationssvaret.

I huvudsaklig överensstämmelse med terminologien i 1919 års indelningsslag skiljer lagförslaget mellan »nybildade» och »vidgade» kommuner. Med *vidgad kommun* förstås stad eller köping, som ökas genom sammanläggning med annan kommun, i dess omfattning efter sammanläggningen. Övriga kommuner, som bildas med stöd av 1946 års lagstiftning, betecknas i förslaget *nybildade kommuner*. En sådan kommun kan vara landskommun, köping eller stad.

Lagförslaget bygger på tanken, att fullmäktigevalen i de nybildade kommunerna skola äga rum redan under år 1950 och att mandaten för fullmäktige i de äldre kommuner, som ingå i dessa, skola förlängas. Efter att ha erinrat om att enligt gällande bestämmelser valen till de nybildade kommunernas fullmäktigeförsamlingar skolat äga rum år 1951 och — för att giva utrymme för budgetberedning m. m. — om möjligt under förra hälften av detta år, anför *föredragande departementschefen* bl. a. följande.

Då allmänna kommunalval förrättas i september 1950, skulle i en stor del av rikets kommuner två fullmäktigeval komma att förrättas med endast omkring ett halvt års mellanrum. En sådan ordning skulle sannolikt menligt inverka på intresset för valen och synes jämväl av andra skäl vara olämplig. Bibehållas nuvarande bestämmelser oförändrade, skulle det vidare bli knappt med tid för valförberedelserna. Såvitt dessa förberedelser i nybildade kommuner ankomma på kommunalstämma eller allmän rådstuga, få de nämligen enligt gällande lag påbörjas först året innan indelningsändringen träder i kraft. Nya regler om organiserandet av de nya kommunerna och avvecklingen av de gamla synas alltså vara nödvändiga.

I fråga om grunderna för denna lagstiftning, så torde olägenheterna med två val inom en kort tidrymd endast kunna undanröjas antingen genom att valen hållas samtidigt på den ordinarie valdagen i september 1950 eller genom att valen detta år i de av reformen berörda äldre kommunerna inställas och fullmäktiges mandat förlängas på ett år. 1950 års val skulle då avse de nya kommunerna. Det första av dessa alternativ är av skäl, som ej torde behöva utvecklas, knappast tänkbart i varje fall ej om det skulle tillämpas regelmässigt. Det andra alternativet torde däremot utgöra en i princip lämplig lösning. Olägenheterna med detta alternativ synas framför allt hänföra sig till det förhållandet att de år 1946 valda fullmäktige få representera de av reformen berörda kommunerna under år 1951, oaktat — enligt vad valen i de nya storkommunerna utvisa — representationen detta år eventuellt rättligen skulle haft en annan politisk och personell sammansättning. I fråga om kommuner, som upphöra med 1951 års utgång, torde detta förhållande ej behöva tillmätas någon större vikt. Särskilt under senare hälften av år 1951 kommer nämligen tyngdpunkten i det kommunala arbetet att ligga hos de organ, som utsetts för den nya storkommunen. — I viss mån annorlunda förhåller det sig med de kommuner (städer och köpingar), som beröras av reformen endast i så måtto, att de utökas genom sammanläggning med en landskommun. Dessa kommuner komma ju att, ehuru i annan omfattning, bestå även efter den 1 januari 1952. Här torde det bliva nödvändigt att möjliggöra undantag från principen om mandatförlängning.

I fråga om de genom sammanläggning enligt 1946 års nyindelningsslag *nybildade kommunerna* föreslår jag sålunda, att fullmäktigeval skall äga rum år 1950 på den dag och i den ordning som gäller för allmänna kommunalval, d. v. s. den tredje söndagen i september. Då Kungl. Maj:ts beslut i indelningsfrågan för det län, som behandlas sist, kan väntas föreligga omkring den 1 april 1950, torde tiden för valförberedelserna härigenom bli tillräckligt lång. Att med hänsyn till risken för en försening uppskjuta valen i de nya kommunerna till våren 1951 synes icke böra komma i fråga. Härigenom skulle visserligen även vinnas att ytterligare en årsklass, född år 1929, finge rösträtt vid ifrågavarande fullmäktigeval. Men de valtekniska och praktiska olägenheterna med ett fullmäktigeval i ett stort antal kommuner vid denna tid torde vara så betydande att de uppväga denna vinst. För att i varje fall årsklassen 1928 från början skall få deltaga i uppbyggandet av de nya kommunerna synes emellertid böra föreskrivas att den första kommunalstämman (allmänna rådstugan) i dessa kommuner icke skall få hållas före den 1 januari 1950.

Vad härefter angår de s. k. *vidgade kommunerna* förordar jag att i stället för bestämmelserna i 14 § 1919 års indelningslag såsom huvudregel upptages den nyss för de nybildade kommunernas del förordade principen om

val redan år 1950. Dessa val skola då gälla staden och köpingen i dess omfattning efter införlivningen av en eller flera landskommuner, medan mandaten för de för tiden intill den 1 januari 1951 valda stadsfullmäktige i staden och kommunalfullmäktige i köpingen förlängas med ett år. Såsom nyss antytts är emellertid en sådan regel icke alltid lämplig. Är de inkorporerade landskommunernas invånarantal obetydligt i förhållande till den ursprungliga stadens och särskilt om det utgör så liten del av detta att det icke motsvarar vad som av invånarantalet belöper på varje stadsfullmäktig, skulle den leda till uppenbart stötande resultat. Endast därför att en inkorporering skett, som i och för sig knappast kan påverka fullmäktiges sammansättning, skulle nämligen under hela året efter valet beslutanderätten i kommunen kunna utövas av en representation, vars sammansättning alls icke överensstämmer med den vid valet utsedda. Med hänsyn härtill har för detta fall i lagen införts en möjlighet för Kungl. Maj:t att meddela ett förordnande av innebörd att 14 § första stycket i 1919 års indelningslag blir tillämpligt. Detta innebär att 1950 äga rum dels val av stadsfullmäktige i staden i dess omfattning före sammanläggningen, dels ock — i förekommande fall — val av kommunalfullmäktige i de inkorporerade landskommunerna. Från och med den 1 januari 1952 representera de sålunda valda stadsfullmäktige hela den vidgade kommunen medan kommunalfullmäktiges mandat upphöra nämnda dag.

I promemorian har emellertid även föreslagits att 14 § andra stycket nyssnämnda lag efter särskilt förordnande skulle kunna bli tillämpligt, d. v. s. att Kungl. Maj:t skulle i vissi fall få föreskriva att mandaten för de år 1950 i den äldre staden valda fullmäktige skulle utslöckna den 1 januari 1952 och nyval ske för den vidgade kommunen under år 1951. Detta förslag har föranlett erinringar i ett par remissyttranden. Det synes emellertid kunna vara av värde att denna möjlighet att utan mandatförlängning låta inkorporerade landskommuner bli representerade i den vidgade stadens fullmäktige bibehålles för vissa speciella kommuner. Jag syftar bl. a. på det tänkbara fall, att landskommunens invånarantal icke är alltför obetydligt i förhållande till stadens men staden är av en sådan storleksordning, att en mandatförlängning med dess konsekvenser i form av dubbla fullmäktigeuppsättningar med olika sammansättning måste anses mindre lämplig. Jag tillstyrker alltså på denna punkt vad som föreslagits i departementspromemorian. Jag vill emellertid understryka, att den ifrågavarande regeln får betraktas som en ren undantagsbestämmelse, som jag anser böra inflyta i lagen endast därför att konsekvenserna av den nya kommunindelningen på nuvarande stadium ej kunna överblickas. Med hänsyn till olägenheterna av dubbla val skulle jag helst se, att den icke behövde tillämpas.

Beträffande de kommuner, som ingå i de nybildade eller vidgade kommunerna (äldre kommuner), så framgår av det anförda, att mandaten för de år 1946 valda stads- eller kommunalfullmäktige i dessa kommuner enligt min mening regelmässigt böra förlängas. En bestämmelse härom bör därför upptagas i lagen. Undantag bör göras bl. a. för det fall, att förordnande meddelats om tillämpning av 14 § i 1919 års indelningslag enligt vad nyss föreslagits. Såsom förordats i promemorian bör vidare möjlighet finnas att i en äldre kommun i samband med indelningsändring enligt 1919 års lag, som berör kommunen och träder i kraft den 1 januari 1951, förordna om val år 1950. Med hänsyn till att en dylik föreskrift skulle föra med sig dubbla val sistnämnda år, torde det emellertid kunna förväntas att möjligheten icke begagnas.

I fråga om kommunala nämnder och styrelser föreslås, att dessa i nybildade kommuner och sådana vidgade kommuner, för vilka fullmäktigeval skola äga rum 1950, utses oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för dylikt val. Deras tjänstgöringstid skall i princip anses ha börjat den 1 januari 1952.

I 2 § föreslås bestämmelser om den interimistiska organisationen av nybildade kommuner, bestämmelser som i huvudsak överensstämmer med motsvarande regler i 1919 års lag. Är nybildad kommun landskommun eller köping, skall länsstyrelsen förordna person att hålla kommunalstämma för val av kommunalstämmans ordförande och vice ordförande ävensom kommunalnämnd. Enligt vad föredragande departementschefen uttalar, bör den sålunda valda kommunalnämnden, som skall tjänstgöra endast till dess ny nämnd utsetts av fullmäktige, bl. a. bereda frågan om fullmäktiges antal i den nybildade kommunen, innan stämman beslutar härom. Är åter nybildad kommun stad, skall länsstyrelsen förordna person att tills vidare tjänstgöra som kommunalborgmästare och åligger det denne att hålla allmän rådstuga för val av ledamöter och suppleanter i stadens valnämnd.

Motionärerna uttala på förevarande punkt farhågor för att antalet deltagare i den första stämman skall bli så stort, att det skall bli hart när omöjligt att genomföra densamma. Fördenskull föreslås, att det skall ankomma å länsstyrelsen att efter hörande av de berörda äldre kommunerna fastställa antalet fullmäktige i de nybildade kommunerna. Vid bifall till vad motionärerna sålunda föreslagit bortföle den huvudsakliga uppgiften för den interimistiska kommunalnämnden, nämligen att bereda och föreslå antalet fullmäktige i den nybildade kommunen. Ev. kvarstående uppgifter för kommunalnämnden kunde lämpligen skötas av en samarbetsdelegation. Någon särskild kommunalnämnd behövde därför icke väljas innan fullmäktige utsetts, icke heller kommunalstämmas ordförande eller vice ordförande.

I övrigt innehåller den föreslagna lagen vissa bestämmelser om tid för beslut om valkretsindelning samt om sådana skoldistrikt och särskilda fattigvårdssamhällen, som upphöra i och med den nya kommunindelningens ikraftträdande. Beträffande kostnaderna för verksamheten i nybildad kommun under tiden intill den 1 januari 1952 stadgas, att dessa skola gäldas av de äldre kommunerna i förhållande till deras skatteunderlag enligt senaste taxering.

Den särskilda lagen föreslås skola träda i kraft omedelbart och gälla t. o. m. år 1951.

Utskottet.

1946 års lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner innehåller endast vissa allmänna bestämmelser om ordningen för reformens genomförande. I övrigt gäller vad som stadgats i 1919 års lag om ordning och

villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Bestämmelserna i sistnämnda lag äro emellertid uppbyggda på den förutsättningen, att Kungl. Maj:ts beslut i indelningsärendet meddelas under året innan indelningsändringen träder i kraft. Till följd härav kan enligt 1919 års lag organiserandet av de nya kommunerna börja tidigast ett år innan indelningsändringen genomföres. Såsom ovan framhållits, avses kommunindelingsreformen skola träda i kraft över hela landet den 1 januari 1952 — i fråga om de tre län, där Kungl. Maj:t redan meddelat beslut om ny kommunindelning, har ikraftträdandet fastställts till nämnda dag. Tillika är upplyst, att Kungl. Maj:ts beslut i fråga om det län, som behandlas sist, kan väntas omkring den 1 april 1950. Under sådana omständigheter förefinnes i och för sig möjlighet att påbörja organiserandet av de nya kommunerna avsevärt tidigare än vad som medgives genom bestämmelserna i 1919 års lag. Med hänsyn till reformens räckvidd synes det ock i hög grad angeläget, att verksamheten i de nya kommunerna kan förberedas i god tid. Redan av dessa skäl framstår det som önskvärt att i fråga om kommuner, som beröras av kommunindelingsreformen, stadga avvikelser från den enligt 1919 års lag gällande ordningen. Härtill kommer, att med bibehållandet av nuvarande bestämmelser skulle följa nödvändigheten att i stora delar av landet hålla val till kommunernas fullmäktigeförsamlingar två gånger med endast omkring ett halvt års mellanrum. På hösten 1950 skulle nämligen hållas val för de äldre kommunerna och påföljande vår för alla nybildade och de flesta vidgade kommuner. En sådan ordning med dubbla val för stora delar av landet framstår enligt utskottets uppfattning som mycket olämplig.

Propositionen innefattar i förevarande del förslag till lagstiftning för att undanröja de olägenheter, som alltså skulle följa om man med bibehållande av nuvarande bestämmelser läte kommunindelingsreformen träda i kraft den 1 januari 1952. I propositionen föreslås sålunda bl. a., att i nybildade kommuner och i regel även i vidgade kommuner val av fullmäktige skola förrättas å den vanliga valdagen i september 1950, medan mandaten för de år 1946 valda fullmäktige i de äldre kommunerna förlängas ett år. Enligt utskottets mening innefattar lagförslaget en tillfredsställande lösning av förevarande problem, och utskottet kan i allo ansluta sig till förslagets huvudprinciper.

Vidkommande den av motionärerna berörda frågan om den interimistiska organisationen av de nybildade kommunerna och då särskilt av nybildade landskommuner och köpingar, föreslås i propositionen i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande regler i 1919 års lag, att länsstyrelsen skall förordna person att hålla kommunalstämma för val av kommunalstämans ordförande och vice ordförande ävensom kommunalnämnd. Den sålunda valda kommunalnämnden skall bl. a. bereda frågan om fullmäktiges antal i den nybildade kommunen, innan stämman beslutar härom. Motionärerna

— som frukta att antalet deltagare i den första stämman skall bli så stort, att det skall bli hart när omöjligt att genomföra densamma — föreslå på denna punkt, i syfte att onödiggöra hållandet av stämman, att länsstyrelsen skall efter hörande av de äldre kommunerna fastställa antalet fullmäktige i de nya kommunerna. Med en sådan anordning skulle enligt motionärerna behovet av interimistisk kommunalnämnd försvinna.

Enligt utskottets förmenande äro de av motionärerna uttalade farhågorna beträffande svårigheten att hålla kommunalstämma för nybildad kommun överdrivna. En ordning, varigenom beslutanderätten i fråga om fullmäktiges antal skulle överlämnas åt länsstyrelsen, strider vidare mot principen om den kommunala självbestämmanderätten. Härtill kommer ytterligare, att det enligt utskottets mening icke kan råda något tvivel om att behov föreligger av kommunalnämnd för nybildad kommun redan innan sådan nämnd kan utses av fullmäktige för kommunen, vilka som nämnts väljas i september 1950. Utskottet kan sålunda icke förorda bifall till motionärernas förevarande förslag.

Som nyss framhållits, har utskottet icke funnit anledning till erinran mot huvudprinciperna i det genom propositionen i förevarande del framlagda lagförslaget. I fråga om de särskilda bestämmelserna i förslaget föreslår utskottet vissa ändringar, huvudsakligen av formell natur. Dessa ändringar äro följande.

1 §.

I propositionen föreslås i paragrafens andra stycke en bestämmelse av innebörd, att, där en indelningsändring enligt 1919 års lag, som fastställts att träda i kraft den 1 januari 1952, avser en kommun, som beröres av sammanläggning enligt 1946 års kommunindelningsslag, Kungl. Maj:t må förordna om tillämpning av bestämmelserna i den nu föreslagna lagen å de kommuner, som beröras av indelningsändringen. Departementschefen lämnar i detta sammanhang följande exempel. En landskommun A anses icke böra i sin helhet ingå i ny storkommun. Det har visat sig lämpligare, att den i stället genom beslut 1949 i samband med fastställandet av den nya indelningen för länet med verkan fr. o. m. den 1 januari 1952 delas mellan den närbelägna staden B, som eljest icke beröres av kommunindelningsreformen, och storkommunen C. I syfte att göra fullt otvetydigt, att bestämmelserna i den föreslagna lagen kunna genom beslut av Kungl. Maj:t göras tillämpliga även å staden B i det valda exemplet — något som icke klart framgår av den i propositionen föreslagna lydelsen — föreslår utskottet en omformulering av lagrummet.

Ändringen i tredje stycket är av redaktionell natur.

4 §.

I andra stycket andra punkten av förevarande paragraf föreslås i propositionen ett undantag från eljest gällande regler, enligt vilka val av leda-

möter och suppleanter i kommunalnämnd och vissa andra kommunala nämnder och styrelser skola förrättas i december resp. i november eller december månad året näst efter det, då allmänna val av kommunal- och stadsfullmäktige ägde rum, d. v. s. i de fall, som nu äro i fråga, under november eller december 1951. Av departementschefens uttalande framgår emellertid, att undantagsbestämmelsen är avsedd allenast för nämnd eller styrelse, som valts av fullmäktige. Fungerar sålunda för nybildad kommun en av kommunalstämman vald nämnd eller styrelse, till vilken enligt huvudregeln val skall ske i november eller december månad 1951, skall undantagsbestämmelsen icke gälla. För att klargöra denna innebörd av stadgandet föreslår utskottet en förtydligande ändring av lagtexten.

Ändringen i tredje stycket är av redaktionell natur.

5 §.

Propositionen upptar här en regel om att besvär över beslut, som före sammanläggnings ikraftträdande fattats av kommun, som nybildats genom sammanläggning av kommuner i olika län, skola prövas av länsstyrelsen i det län, till vilket kommunen efter ikraftträdandet kommer att höra. Motsvarande regler böra emellertid gälla i fråga om andra åtgärder, som i avseende å indelningsändringen ankomma å länsstyrelse. Utskottet föreslår fördenskull paragrafen kompletterad med bestämmelse härom.

9 §.

För sådana vidgade kommuner, för vilka val av fullmäktige förrättas hösten 1950, föreslås i förevarande paragraf bestämmelser av den huvudsakliga innebörd, att kommunala nämnder och styrelser skola utses enligt samma regler, som gälla för nybildad kommun. Den i propositionen föreslagna avfattningen av förevarande paragraf giver emellertid anledning till tvivelsmål bl. a. angående tidpunkten, då tjänstgöringstiden utgår för de för staden eller köpingen i dess äldre omfattning valda nämnder och styrelser. Meningen är, att de äldre nämnderna och styrelserna skola behålla sina funktioner intill den 1 januari 1952. Sedan val skett till motsvarande nämnd eller styrelse för den vidgade kommunen, skola dock de äldre nämnderna och styrelserna icke längre företräda annat än staden eller köpingen i dess omfattning före sammanläggningen. För att tydliggöra detta föreslår utskottet en omformulering av paragrafen.

13 §.

I propositionen föreslås här, att uppkommande kostnader för verksamheten i nybildad kommun under tiden intill den 1 januari 1952 skola gäldas av de däri ingående kommunerna i förhållande till deras skatteunderlag enligt senaste taxering. Under första halvåret 1950 torde sålunda 1949 års taxering vara att anse som den senaste, under senare halvåret 1950 åter samma års taxering som den senaste. Emellertid kan måhända göras gäl-

lande, att under ett kalenderår uppkommande kostnader rimligen böra fördelas efter en och samma grund. För att undanröja varje anledning till tvekan på förevarande punkt och då det synes mest praktiskt att låta kostnaderna fördelas efter samma grund under hela övergångstiden, föreslår utskottet att kostnaderna under samma tid skola fördelas efter 1949 års taxering.

Ändrad lydelse av 5 § i 1946 års nyindelningslag.

Enligt 5 § andra stycket i 1946 års lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner må Konungen vid fastställande av ekonomisk uppgörelse mellan de av sammanläggning berörda kommunerna förordna, att under visst antal år särskild kommunalskatt skall påföras inom den del av en nybildad kommun, som motsvarar kommun, vilken efter den 1 januari 1944 underlåtit att i erforderlig omfattning verkställa utdebitering eller obehörigen förfogat över kommunens tillgångar.

I sitt yttrande över den förut omförmälda departementspromemorian framhöll k a m m a r k o l l e g i e t, att i och med att möjlighet att påföra särskild skatt enligt 5 § andra stycket av 1946 års lag till tiden vore knuten till fastställandet av den ekonomiska uppgörelsen, vore det möjligt för kommun att under tiden från Kungl. Maj:ts kommunregleringsbeslut och intill den 1 januari 1952 vidtaga sådana åtgärder, som avsåges i paragrafen, utan att kommunen därför behövde befara något påförande av särskild skatt. Kollegiet pekade på två alternativ för att undanröja olägenheterna av detta förhållande. Det ena alternativet vore att vidtaga ändring i 5 § andra stycket av 1946 års lag genom att exempelvis utesluta orden »vid fastställande av uppgörelse som i första stycket sägs». Då emellertid anmälan om sådana obehöriga åtgärder ofta icke komme att kunna ske förrän förhållandevis lång tid efter det den nya kommunindelningen trätt i kraft, skulle en ändring av lagen på sätt antytts för att bli effektiv också kräva en förlängning av giltighetstiden för 1946 års lag. En sådan förlängning syntes emellertid icke vara önskvärd. Det andra alternativet vore, att i den föreslagna lagen med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande — vilken lag enligt kollegiets åsikt icke borde uttryckligen tidsbegränsas — införa ett stadgande om befogenhet för Kungl. Maj:t att påföra särskild skatt för kommun på grund av obehöriga åtgärder, som vidtagits under tiden från Kungl. Maj:ts kommunregleringsbeslut och intill den 1 januari 1952.

Efter att ha erinrat om att kommunindelningsreformens ikraftträdande uppskjutits till den 1 januari 1952 samt att Kungl. Maj:t beträffande vissa län redan meddelat beslut om ny kommunindelning, anför föredragande departementschefen.

I fråga om vissa län kommer mer än 2½ år att förflyta mellan indelningsbeslutet och ikraftträdandet och under denna tid ha de berörda kommunerna att två gånger besluta om utdebiteringens storlek. Även om det knappast torde behöva befaras att kommunerna komma att missbruka denna rätt i den riktning, som angives i 5 § andra stycket 1946 års nyindelningslag, eller obehörigen förfoga över kommunens tillgångar, så torde det likväl vara lämpligt att möjligheten bibehålles för Kungl. Maj:t att, därest sådant fall likväl skulle inträffa, förordna om påförande av särskild kommunalskatt enligt nämnda stadgande. Detta synes enklast kunna ske i enlighet med det första av de av kammarkollegiet anvisade två alternativen för frågans lösning, nämligen genom att bestämmelsen att dylikt förordnande skulle meddelas vid fastställandet av den ekonomiska uppgörelsen finge utgå ur omförmälda lagrum. Då 1946 års lag är tidsbegränsad bleve det visserligen, såsom kammarkollegiet påpekat, likväl icke möjligt att förordna om särskild kommunalskatt efter det att giltighetstiden utgått den 31 december 1951. Emellertid synes någon större olägenhet icke behöva följa härav. De fall, där stadgandet kan bli aktuellt, torde bli så uppmärksammande att ett ingripande kan ske före den angivna dagen.

Jag föreslår alltså att 5 § i 1946 års nyindelningslag ändras i enlighet med det anförda. Samtidigt torde stadgandet böra jämkas, så att det uttryckligen avser även kommuner som läggas till bestående kommuner (städer eller köpingar).

Motionärerna, som icke framställa någon erinran mot den föreslagna ändringen i och för sig, betona att 1946 års lag upphör att gälla med utgången av år 1951. Före denna tidpunkt kunde emellertid enligt motionärernas uppfattning kommunerna svårligen tänkas bedöma hithörande spörsmål med hänsyn till den korta tid, som komme att stå de nybildade kommunerna till buds för granskning av räkenskaper etc. Motionärerna föreslå fördenskull, att giltighetstiden för de bestämmelser, som inrymmas i 5 § i dess nya lydelse, utsträcker till utgången av år 1952.

Utskottet finner de i propositionen föreslagna ändringarna i 5 § av 1946 års kommunindelningslag välmotiverade. Av skäl, som anförts i kammarkollegiets yttrande och i motionerna, synes emellertid behov kunna uppkomma av fortsatt giltighet under år 1952 av ifrågavarande lagrum i dess ändrade lydelse. Hinder synes icke möta mot att låta lagrummet erhålla längre giltighetstid än lagen i övrigt. Utskottet föreslår fördenskull, att giltighetstiden för lagrummet får utgå först den 31 december 1952. Den vidtagna ändringen har även nödvändiggjort en omformulering av den föreslagna lagens rubrik.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej kunnat i oförändrat skick bifallas, i anledning av sagda proposition måtte för sin del antaga följande, såsom *utskottets förslag* betecknade

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1) Förslag

till

Lag**med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelingsreformens ikraftträdande.**

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Bestämmelserna i denna lag skola, såvitt angår ändring i kommunal indelning som träder i kraft den 1 januari 1952, i den utsträckning nedan angives äga tillämpning å

a) kommun, som nybildats genom sammanläggning av kommuner enligt lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner (*nybildad kommun*);

b) stad eller köping, som vidgats genom att landskommun sammanlagts därmed enligt nämnda lag, i dess omfattning efter sammanläggningen (*vidgad kommun*);

c) kommun, som ingår i sålunda nybildad eller vidgad kommun;

d) skoldistrikt, som utgör kyrklig samfällighet för enbart skolväsendet och som upphör i samband med sammanläggning av kommuner enligt lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner; samt

e) fattigvårdssamhälle, som avses i 6 § lagen om fattigvården och som upphör i samband med sammanläggning av kommuner som nyss sagts.

Där del av kommun med verkan från och med den 1 januari 1952 lägges till kommun, som avses i första stycket må Konungen förordna, att *vad nedan stadgas* helt eller delvis *skall* äga motsvarande tillämpning *på de kommuner som beröras av indelningsändringen*.

Där del av kommun med verkan från och med den 1 januari 1952 lägges till kommun, som avses i första stycket, må Konungen förordna, att *bestämmelserna i denna lag* helt eller delvis *skola* äga motsvarande tillämpning *å den kommun, som delas, så ock å kommun, till vilken lägges område av den delade kommunen*.

I lag eller författning meddelade stadganden om åtgärder med avseende å ikraftträdande av ändring i kommunal indelning samt om kom-

I lag eller författning meddelade stadganden om åtgärder med avseende å ikraftträdande av ändring i kommunal indelning samt om kom-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

munala val skola, i den mån de strida mot bestämmelserna i denna lag, icke tillämpas i fråga om kommuner, skoldistrikt och fattigvårdssamhälLEN varom förmäles i första stycket.

(Utskottets förslag.)

munala val skola icke tillämpas i den mån de strida mot bestämmelserna i denna lag.

Bestämmelser rörande nybildade kommuner.

2 §.

Är nybildad kommun landskommun eller köping, åligger det länsstyrelsen att så snart ske kan efter det nyindelningen fastställts, dock ej före den 1 november 1949, förordna person att å plats inom kommunen, som länsstyrelsen bestämmer, hålla kommunalstämma för val av kommunalstämmans ordförande och vice ordförande ävensom kommunalnämnd. Sådan stämma skall hållas utan dröjsmål dock ej före den 1 januari 1950.

Ledamöter och suppleanter i kommunalnämnd, som utsetts av kommunalstämman enligt vad i första stycket stadgas, skola väljas för tid intill dess fullmäktige i kommunen valt kommunalnämnd.

Är nybildad kommun stad och skall i staden ej finnas magistrat, skall länsstyrelsen inom tid som i första stycket sägs förordna person att tjänstgöra som kommunalborgmästare, intill dess sådan varder i vederbörlig ordning förordnad; och åligger det denne att hålla allmän rådstuga för val av ledamöter och suppleanter i den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen skall finnas i staden. Sådan rådstuga skall hållas utan dröjsmål dock ej före den 1 januari 1950.

3 §.

Beslut om indelning av nybildad kommun i valkretsar att tillämpas vid fullmäktigeval under år 1950 må meddelas å senare tidpunkt än i 34 § tredje stycket sista punkten lagen om kommunalstyrelse på landet och 15 § tredje stycket sista punkten lagen om kommunalstyrelse i stad sägs.

4 §.

Val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige i nybildad kommun skall förrättas under år 1950 å den dag och i den ordning, som i kommunala vallagen stadgas rörande allmänt val av sådana fullmäktige.

I nybildad kommun må under tiden intill den 1 januari 1952 ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser utses oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för dylikt val. Hava leda-

I nybildad kommun må under tiden intill den 1 januari 1952 ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser utses oberoende av eljest gällande bestämmelser om tid för dylikt val. Hava full-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

möter och suppleanter *sålunda utsetts* i nämnd eller styrelse, till vilken val enligt vad därom finnes stadgat skall ske under november eller december månader 1951, må sådant nytt val ej äga rum.

I fråga om beräkandet av tjänstgöringstid för fullmäktige samt ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser skall i nybildad kommun så anses, som om *denna* börjat beträffande fullmäktige den 1 januari 1951 samt beträffande ledamöter och suppleanter i nämnder och styrelser den 1 januari 1952. Kommun må dock beträffande annan nämnd eller styrelse än kommunalnämnd, folkskolestyrelse samt sådana nämnder och styrelser, som skola utses vid samma tid som dessa, besluta att tjänstgöringstiden skall anses hava börjat å tidigare dag än nu sagts.

Fullmäktige, som valts jämlikt bestämmelserna i första stycket, skola omedelbart efter valet övertaga handhavandet av dem tillkommande uppgifter; och skola jämväl ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser ävensom kommunalborgmästare samt valnämnd i stad utan magistrat, vilka utses före den 1 januari 1952, genast träda i utövning av sina befattningar med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.

Bestämmelserna i 18 § femte och sjätte styckena lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning skola icke gälla beträffande nybildad kommun.

5 §.

Besvär över beslut, som före sammanläggnings ikraftträdande fattats av kommun, som nybildats genom sammanläggning av kommuner i olika län, skola prövas av länsstyrelsen i det län, till vilket kommu-

(Utskottets förslag.)

mäktige utsett ledamöter och suppleanter i nämnd eller styrelse, till vilken val enligt vad därom finnes stadgat skall ske under november eller december månader 1951, må sådant nytt val ej äga rum.

I fråga om beräkandet av tjänstgöringstid för fullmäktige samt ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser skall i nybildad kommun så anses, som om *tjänstgöringstiden* börjat beträffande fullmäktige den 1 januari 1951 samt beträffande ledamöter och suppleanter i nämnder och styrelser den 1 januari 1952. Kommun må dock beträffande annan nämnd eller styrelse än kommunalnämnd, folkskolestyrelse samt sådana nämnder och styrelser, som skola utses vid samma tid som dessa, besluta att tjänstgöringstiden skall anses hava börjat å tidigare dag än nu sagts.

Har kommun nybildats genom sammanläggning av kommuner i olika län, skola besvär över beslut, som före den 1 januari 1952 fattats av kommunen, prövas av länsstyrelsen i det län, till vilket kommunen

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

nen efter ikraftträdandet kommer att höra.

efter ikraftträdandet av indelningsändringen kommer att höra; och skall det ankomma å samma länsstyrelse att vidtaga de åtgärder, som i avseende å indelningsändring åvila länsstyrelse.

Bestämmelser rörande vidgade kommuner.

6 §.

Allmän rådstuga eller kommunalstämma för beslut om huru många fullmäktige som skola utses för vidgad kommun, där val skall äga rum under år 1950 enligt vad i 8 § första stycket stadgas, må ej hållas före den 1 januari 1950.

7 §.

Beslut om indelning i valkretsar att tillämpas vid fullmäktigeval år 1950 må beträffande sådan vidgad kommun, som avses i 6 §, meddelas å senare tidpunkt än i 15 § tredje stycket sista punkten lagen om kommunalstyrelse i stad och 34 § tredje stycket sista punkten lagen om kommunalstyrelse på landet sägs.

8 §.

Val av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige för vidgad kommun skall förrättas under år 1950 å den dag och i den ordning, som i kommunala vallagen stadgas rörande allmänt val av sådana fullmäktige. I fråga om beräkandet av fullmäktiges tjänstgöringstid skall så anses, som om denna börjat den 1 januari 1951. Fullmäktige skola omedelbart efter valet övertaga handhavandet av dem tillkommande uppgifter med befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av indelningsändringen.

Om förhållandena därtill föranleda, må Konungen förordna, att val av fullmäktige enligt vad i första stycket sägs icke skall äga rum, och skall i sådant fall vad i 14 § lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning stadgas äga motsvarande tillämpning.

I övrigt skall sistnämnda stadgande icke gälla beträffande vidgad kommun.

9 §.

Har beträffande vidgad kommun förordnande enligt 8 § andra stycket icke meddelats, skall vad i 4 § andra — fjärde styckena stadgas om val av ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser samt

Har beträffande vidgad kommun förordnande enligt 8 § andra stycket icke meddelats, skall vad i 4 § andra — fjärde styckena stadgas om val av ledamöter och suppleanter i kommunala nämnder och styrelser samt

(Kungl. Maj:ts förslag.)

om sådana befattningshavares tjänstgöringstid äga motsvarande tillämpning; och skall i sådan vidgad kommun nyval till kommunala nämnder och styrelser städse äga rum.

(Utskottets förslag.)

om sådana befattningshavares tjänstgöringstid och befogenheter äga motsvarande tillämpning; och skola ledamöter och suppleanter i de för staden eller köpingen i dess omfattning före sammanläggningen utsedda nämnder och styrelser frånträda sina befattningar med utgången av år 1951.

Bestämmelser rörande kommuner, som ingå i nybildad eller vidgad kommun.

10 §.

Val av fullmäktige i kommun, som avses i 1 § första stycket c), för tiden från och med den 1 januari 1951 skall förrättas i följande fall:

a) där Konungen beträffande vidgad kommun, i vilken kommunen ingår, meddelat förordnande enligt 8 § andra stycket;

b) där Konungen jämlikt lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning fastställt kommunal indelningsändring att träda i kraft den 1 januari 1951 och i samband därmed förordnat att val skall förrättas;

c) där kommun, vars beslutanderätt dittills utövats å kommunalstämma, beslutat införa fullmäktige från och med den 1 januari 1951.

11 §.

I kommun, som ingår i nybildad eller vidgad kommun, skola de för tiden intill utgången av år 1950 valda fullmäktige fortsätta att utöva sina befattningar under år 1951, såvida ej val av fullmäktige för tiden från och med den 1 januari 1951 skall förrättas i kommunen på grund av sådant förhållande, som anges i 10 § a) eller b).

12 §.

Kommun, som ingår i nybildad eller vidgad kommun, skall icke vara skyldig uppdraga beslutanderätten åt fullmäktige, ändå att dess invånarantal överstigit 700.

13 §.

Uppkommande kostnader för verksamheten i nybildad kommun under tiden intill den 1 januari 1952 skola gäldas av de däri ingående

Uppkommande kostnader för verksamheten i nybildad kommun under tiden intill den 1 januari 1952 skola gäldas av de däri ingående

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

kommunerna i förhållande till deras skatteunderlag enligt *senaste* taxering.

kommunerna i förhållande till deras skatteunderlag enligt *1949 års* taxering.

Bestämmelser rörande skoldistrikt och fattigvårdssamhällen.

14 §.

Skall i samband med sammanläggning av kommuner vården om folk- och fortsättningsskoleväsendet överflyttas till kommun från sådant skoldistrikt, som avses i 1 § första stycket d), eller handhavandet av fattigvården överflyttas till kommun från sådant fattigvårdssamhälle, som avses i 1 § första stycket e), skola bestämmelserna i 10 och 11 §§ äga motsvarande tillämpning med avseende å kyrkofullmäktige i skoldistriktet och fattigvårdsfullmäktige i fattigvårdssamhället.

15 §.

Skoldistrikt, som avses i 1 § första stycket d), skall icke vara skyldigt uppdraga beslutanderätten åt kyrkofullmäktige, ändå att dess invånarantal överstigit 1 500.

Fattigvårdssamhälle, som avses i 1 § första stycket e), skall icke vara skyldigt uppdraga beslutanderätten åt fattigvårdsfullmäktige, ändå att dess invånarantal överstigit 700.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 december 1951.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2) Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 juni 1946 (nr 315) rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 21 juni 1946 rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 21 juni 1946 (nr 315) rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 21 juni 1946 rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *samt att paragrafens andra stycke i den sålunda ändrade lydelsen skall utan hinder av vad i lagen den 21 juni 1946 stadgats om lagens giltighetstid gälla till och med den 31 december 1952.*

5 §.

Fastställs ny — — — ecklesiastik indelning.

Har efter den 1 januari 1944 kommun, som genom indelningsändringen uppgår i nybildad kommun eller lägges till bestående kommun, i syfte att undandraga sig kostnader, som bort gäldas genom utdebitering i förstnämnda kommun, underlåtit att i erforderlig omfattning verkställa dylik utdebitering eller obehörigen förfogat över kommunens tillgångar, må Konungen förordna, att under visst antal år särskild kommunalskatt skall påföras inom den del av den nybildade eller vidgade kommunen, som motsvarar förstnämnda kommun. Närmare bestämmelser om uttagande av sådan särskild kommunalskatt meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

B) att motionerna I: 299 och II: 382 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt.

Stockholm den 12 maj 1949.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson*, Karl August Johanson, Herlitz, Mattsson, Björck, Lindén*, Björkman, Sandberg och Damström*; samt

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Nilsson i Göteborg, Norén, Nolin, Spångberg, Olsson i Mora, Gustafsson i Bogla, Hammar, fru Svedberg och herr Löfroth.

* Ej närvarande vid justeringen.